

Νομολογία 3366/1995 ΣΤΕ

Υπόθεση Μαθητικής Προσευχής Σχολείου Πάτρας

ΥΠΟΘΕΣΗ ΜΑΘΗΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΠΑΤΡΑΣ

Αριθ. 3366/1995 Τμ. ΣΤ'

Πρόεδρος ο κ. Α. ΜΑΡΙΝΟΣ, ο Κ- Ε- ΔΑΡΖΕΝΤΑΣ, σύμβουλος, Δικηγόρος ο κ. Κ. Μανωλής, πάρεδρος ΝΙΚ Σύνταγμα θρησκευτική ελευθερία, εκπαίδευση Διαγωγή μαθητή.- Δικαίωμα άρνησης συμμετοχής μαθητών στο μάθημα των θρησκευτικών ή σε άλλες θρησκευτικές εκδηλώσεις.- Υπηρεσιακό καθήκον του Διευθυντή του σχολείου να διερευνήσει τους λόγους άρνησης του μαθητή ή των γονέων του. η έρευνα αυτή δεν αποτελεί μέσο δίωξης του μαθητή αλλά αντιθέτως αποβλέπει στο να τον διευκολύνει να απολαύσει ανεμπόδιστα την ελευθερία της θρησκευτικής του συνείδησης.- Ακυρώνει πράξη συλλόγου καθηγητών που χαρακτήριζε τη διαγωγή μαθητή επίμεμπτη.

(Απόσπασμα): Επειδή, το άρθρο 13 του Συντάγματος ορίζει τα εξής : «1. Η ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης είναι απαραβίαστη. Η απόλαυση των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων δεν εξαρτάται από τις θρησκευτικές πεποιθήσεις καθενός. 2. Κάθε γνωστή θρησκεία είναι ελεύθερη και τα σχετικά με την λατρεία της τελούνται ανεμπόδιστα υπό την προστασία των νόμων , . .». Εξ άλλου, το άρθρο 16 του Συντάγματος ορίζει στην παρ2, ότι : «Η παιδεία αποτελεί βασική αποστολή του Κράτους και έχει σκοπό την ηθική, πνευματική, επαγγελματική και φυσική αγωγή των Ελλήνων, την ανάπτυξη εθνικής και θρησκευτικής συνείδησης και τη διάπασή τους σε ελεύθερους και υπεύθυνους πολίτες». Τέλος, η Διεθνής Σύμβαση της Ρώμης της 4ης Νοεμβρίου 1950 «περί προστασίας των δικαιωμάτων ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών- που κυρώθηκε το πρώτον με τον 29/1953 (68 Α) και εκ νέου με το ΝΔ 63/1974 (256 Α') και έχει, ως εκ τούτου, σύμφωνα με το άρθρο 28 §1 του Συντάγματος, αυξημένη τυπική ισχύ, με το μεν άρθρο 9 κατοχυρώνει το ατομικό δικαίωμα της θρησκευτικής ελευθερίας, με το άρθρο δε 2 του Α προσθέτου πρωτοκόλλου ορίζει ειδικότερα τα εξής : «Ουδείς δύναται να στερηθεί του δικαιώματος όπως εκπαιδευθεί. Παν Κράτος εν τη ασκήσει των αναλαμβάνομένων υπ' αυτού καθηκόντων επί του πεδίου της μορφώσεως και της εκπαίδευσέως θα σέβεται το δικαίωμα των γονέων όπως εξασφαλίζωσιν την μόρφωσιν και εκπαιδέωσιν ταύτην συμφώνως προς τας ιδίας αυτών θρησκευτικές και φιλοσοφικές πεποιθήσεις».

Επειδή, από τις πιο πάνω διατάξεις, ερμηνευόμενες σε συνδυασμό μεταξύ τους, εν όψει του γνωστού τοις πάσιν γεγονότος, ότι η συντριπτική πλειοψηφία του ελληνικού λαού προσβέπει την Ορθόδοξη Χριστιανική Θρησκεία, (ΣΤΕ 3533/1986) ως τούτο άλλωστε μαρτυρείται και από την γενομένην στην κεφαλίδα του Συντάγματος, επίκληση της Αγίας Τριάδος, σε συνδυασμό με το άρθρο 3 του Συντάγματος, με το οποίον το Ορθόδοξο Χριστιανικό Δόγμα χαρακτηρίζεται ως: «Επικρατούσα θρησκεία στην Ελλάδα», συνάγεται, ότι σκοπός της παρεχομένης στα σχολεία παιδείας είναι, μεταξύ των άλλων, και η «ανάπτυξη» της θρησκευτικής συνείδησης των ελληνοπαίδων σύμφωνα με τις αρχές της ορθόδοξης χριστιανικής διδασκαλίας, στην οποίαν, κατά τεκμήριο, εν όψει των εκτεθέντων, αποβλέπουν οι γονείς των αντλώντας από το πιο πάνω άρθρο 13 του Συντάγματος, το δικαίωμα που είναι, ως αναφέρθηκε, και διεθνώς κατοχυρωμένο, με τις ως άνω διατάξεις της Συμβάσεως της Ρώμης, να καθορίζουν οι ίδιοι την θρησκευτική αγωγή των τέκνων τους, σύμφωνα με τις δικές τους θρησκευτικές πεποιθήσεις. Υπό την έννοια αυτή και προκειμένου να τύχει εφαρμογής η διάταξη του άρθρου 16 §2 του Συντάγματος, προκειμένου δηλαδή να «αναπτυχθεί» η θρησκευτική συνείδηση των μαθητών, σύμφωνα με την διδασκαλία της ορθόδοξης χριστιανικής πίστης, οι μαθητές είναι υποχρεωμένοι να μετέχουν θρησκευτικές εκδηλώσεις, όπως είναι η καθημερινή προσευχή και ο εκκλησιασμός και να παρακολουθούν το μάθημα των θρησκευτικών, το οποίον, όπως είναι αυτονόητο, εν όψει των εκτεθέντων, πρέπει να διδάσκεται στα σχολεία σύμφωνα με τις αρχές της ορθόδοξης χριστιανικής θρησκείας (Βλ. ΣΤΕ 3533/86) και επί ικανόν αριθμόν ωρών διδασκαλίας εβδομαδιαίως. Και να μεν η δημόσια συμμετοχή των μαθητών στις ως άνω θρησκευτικές εκδηλώσεις και η παρακολούθησή υπ' αυτών του μαθήματος των θρησκευτικών αποτελούν έμπρακτη δήλωση περί των θρησκευτικών τους πεποιθήσεων δεν έρχονται όμως, εκ τούτου και μόνον, σε αντίθεση με το άρθρο 13 του Συντάγματος, δοθέντος ότι δεν είναι δυνατή η επιβαλλομένη από το άρθρο 16 §2 αυτού «ανάπτυξη» της θρησκευτικής τους συνείδησης, χωρίς την ως άνω δήλωση περί των θρησκευτικών τους πεποιθήσεων. Είναι όμως πρόδηλον ότι εάν ένας ή περισσότεροι μαθητές, άλλως οι γονείς τους, ασκώντας το κατοχυρωμένο με το άρθρο 13 του Συντάγματος και τις ως άνω διατάξεις της Συμβάσεως της Ρώμης δικαίωμα της θρησκευτικής ελευθερίας, δηλώσουν καθ' οιονδήποτε τρόπον, προς τον Διευθυντή του σχολείου, ότι για λόγους θρησκευτικής συνείδησης, ήτοι διότι είναι ετερόδοξοι, ετερόθρησκοι ή άθεοι, δεν επιθυμούν να παρακολουθήσουν (οι ως άνω μαθητές) την διδασκαλία του μαθήματος των θρησκευτικών ή να μετέσχουν στις άλλες θρησκευτικές εκδηλώσεις που προβλέπονται από το σχολικό πρόγραμμα, ο Διευθυντής έχει υπηρεσιακό καθήκον, που απορρέει από τις πιο πάνω διατάξεις, να προβεί αμέσως σε όλες τις αναγκαίες, κατά το νόμο ενέργειες, ούτως ώστε οι μαθητές αυτοί να μη μετέχουν στις πιο πάνω θρησκευτικές εκδηλώσεις και να μην παρακολουθούν την διδασκαλία του μαθήματος των θρησκευτικών, χωρίς βεβαίως η αποχή τους αυτή να συνεπάγεται για τους ίδιους οποιασδήποτε μορφής σχολική κύρωση π.χ. καταλογισμό απουσιών, μείωση διαγωγής, πειθαρχικές κυρώσεις κ.λπ. Ακόμα δε και εάν μια τέτοια άρνηση του μαθητή, άλλως των γονέων του, δεν συνοδεύεται από επίκληση λόγων θρησκευτικής συνείδησης ο Διευθυντής έχει και πάλι την υποχρέωση, που απορρέει, από τις αυτές πιο πάνω διατάξεις, να διερευνήσει μήπως τυχόν η άρνηση αυτή οφείλεται σε τέτοιο είδους λόγους, ούτως ώστε να συμπεριφερθεί αναλόγως, σύμφωνα με όσα εκτίθενται πιο πάνω. Η έρευνα δε αυτή, ως συνέπεια της αντίστοιχης δήλωσης του μαθητού άλλως των γονέων του, περί μη συμμετοχής αυτού στο μάθημα των θρησκευτικών και στις λοιπές θρησκευτικές εκδηλώσεις, ως και η ίδια η δήλωση δεν απαγορεύονται από το άρθρο 13 του Συντάγματος, διότι δεν αποτελούν μέσον προς δίωξη του μαθητή λόγω των διαφόρων ενδεχομένων, θρησκευτικών του πεποιθήσεων, οι οποίες πρέπει πάντως να είναι σεβαστές, αλλά όλως αντιθέτως, αποβλέπουν εις το να διευκολύνουν τον μαθητή να απολαύσει «ανεμπόδιστα» την ελευθερία της θρησκευτικής του συνείδησης. Με τέτοιο ακριβώς περιεχόμενο αντελήφθη, εξ άλλου, την έννοια των ανωτέρω διατάξεων και ο κοινός νομοθέτης που γι' αυτό όρισε με την διάταξη του άρθρου 1 του ν. 1566/1985 υπό τον τίτλο : «Δομή και λειτουργία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης» (Α' 167) ότι: «1. Σκοπός της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης είναι να συμβάλει στην ολόπλευρη, αρμονική και ισόρροπη

ανάπτυξη των διανοητικών και ψυχοσωματικών δυνάμεων των μαθητών, ώστε, ανεξάρτητα από φύλο και καταγωγή, να έχουν την δυνατότητα να εξελιχθούν σε ολοκληρωμένες προσωπικότητες και να ζήσουν δημοκρατικά. Ειδικότερα υποβοηθεί τους μαθητές : α) Να γίνονται ελεύθεροι, υπεύθυνοι, δημοκρατικοί πολίτες, να υπερασπίζονται την εθνική ανεξαρτησία, την εδαφική ακεραιότητα της χώρας και τη δημοκρατία, να εμπνέονται από αγάπη προς τον άνθρωπο, τη ζωή και τη φύση και να διακατέχονται από πίστη προς την πατρίδα και τα γνήσια στοιχεία της ορθόδοξης χριστιανικής παράδοσης. Η ελευθερία της θρησκευτικής τους συνείδησης είναι απαραβίαστη β) Με το άρθρο 6 §2 όρισε ότι η εκπαίδευση στο Λύκειο «Ιδιαίτερα βοηθεί τους μαθητές : α) ... β) Να συνειδητοποιούν την βαθύτερη σημασία του ορθόδοξου χριστιανικού ήθους .....» Επειδή, ανεξαρτήτως προς τα ως άνω ζητήματα θρησκευτικής συνείδησης, ο μαθητής, μπορεί επίσης, στο πλαίσιο των κειμένων διατάξεων και ιδίως του ν. 1566/ 85 και του παρατιθεμένου στη συνέχεια Π.δ/τος 104/79, να αρνηθεί τη δημόσια απαγγελία της προσευχής και όταν έχει άλλους προσωπικούς λόγους, οι οποίοι δικαιολογούν, κατά τους κανόνες της παιδαγωγικής επιστήμης, την άρνηση του αυτή όπως π.χ. όταν παρουσιάζει δυσαρθρία, του ελλείπει το θάρρος, έχει σοβαρά ψυχολογικά προβλήματα κ.λπ. Και στην περίπτωση αυτή, ο Διευθυντής του σχολείου, εάν του αντιπαχθεί τέτοια άρνηση του μαθητή, οφείλει και πάλι να προβεί στη σχετική έρευνα ώστε να διαγνώσει τους πραγματικούς λόγους της άρνησης και να ενεργήσει αναλόγως.

Επειδή στο Κεφάλαιο ΣΤ του π.δ/τος 104/1979 «Περί σχολικού και διδακτικού έτους, υπηρεσιακών βιβλίων, εγγραφών, μετεγγραφών, φοιτήσεως, διαγωγής και Τιμητικών διακρίσεων των μαθητών των σχολείων Μέσης Γενικής Εκπαιδύσεως" i<A" 23) του εκδοθέντος με βάση την εξουσιοδότηση της §6 του άρθρου 28 και της §4 του άρθρου 31 του ν. 309/1976 ορίζομαι τα εξής : "ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ" Διαγωγή Μαθητών. (...) Εν όψει των διατάξεων αυτών εκρίθη ήδη (ΣΤΕ 2326/1995, 2758/ 1992, 2399/89, 99/1987, 1861/1986, 323/82 κ.α.) ότι, ο χαρακτηρισμός της διαγωγής των μαθητών ως «κοσμιωτάτης» «κοσμίας ή «επίμεμπτης» εξαρτάται από τη συμπεριφορά τους κατά τη διάρκεια ολόκληρου του έτους, όπως η συμπεριφορά αυτή προσδιορίζεται από το νόμο (άρθρο 26 §3) και ειδικότερα εξαρτάται από το είδος και τον αριθμό των παρεκκλίσεων από τη συμπεριφορά αυτή. Εξ άλλου, ο δυσμενής χαρακτηρισμός της διαγωγής μαθητή ως «κοσμίας» ή «επίμεμπτης» ελέγχεται μόνο από την άποψη της αιτιολογίας και δεν υπόκειται σε περαιτέρω έλεγχο, διότι είναι προϊόν ουσιαστικής εκτιμήσεως και αξιολογήσεως της συμπεριφοράς που επέδειξε ο μαθητής κατά τη διάρκεια του έτους.

Επειδή, ο υιός των αιτούντων, μαθητής της τρίτης τάξεως του 3ου Γυμνασίου Πατρών τιμωρήθηκε με την 1/24.11.1993 πράξη του Διευθυντού του σχολείου αυτού με διήμερη αποβολή από τα μαθήματα διότι : «1. Παρεμποδίζει την ομαλή διεξαγωγή του μαθήματος στην αίθουσα (μάθημα Αγγλικών - Καθηγήτρια κ. Δ.Α.**). 2. Διακωμωδεί την ορθόδοξη θεία λατρεία εν ώρα μαθήματος : Άνοιξε την Καινή Διαθήκη και σαν λειτουργός ιερέας, μουρμουρίζει, ακουόμενος από τους συμμαθητές. 3. Αρνήθηκε επιμόνωας και χωρίς δικαιολογία, να απαγγείλει την προσευχή του σχολείου, αν και ήταν η σειρά του. Η προσευχή απαγγέλλεται ανά εβδομάδα, μετά από συναπόφαση τους με το Διευθυντή του σχολείου, από όλους τους αριστεύσαντες μαθητές της Γ' Γυμνασίου. Στην προσπάθεια για να μεταπεισθεί, παρενέβη, μετά από έγκριση του Διευθυντή και ο Πρόεδρος της Μαθητικής Κοινότητας (15 μελών) πλην όμως χωρίς αποτέλεσμα. 4. Με την ως άνω συμπεριφορά του ο μαθητής περιφρονεί αναίτιως το θεσμό του σχολείου, προσβάλλει τα νομοθετημένα όργανα αυτού (Διευθυντή, Μ.Σ., τάξη), διαταράσσει την πειθαρχία και υπακοή των λοιπών μαθητών και, ανυπάκουος των, δυστροπεί στην ομαλή ένταξη του στη μαθητική κοινότητα». Στην συνέχεια, ο Σύλλογος των Διδασκόντων στο ως άνω σχολείο, με την προβαλλομένη πράξη του εξαρτήθηκε την διαγωγή του υιού των αιτούντων ως «επίμεμπτη», διότι : «τιμωρηθείς για πράξεις και παραλείψεις του αντί μεταμέλειας, κακώς κάκιστα πράττων και επιμέμπτως συμπεριφερόμενος, εμήνυσε, μαθητής των, τον Γυμνασιάρχη του και την καθηγήτρια του των Αγγλικών στα ποινικά δικαστήρια με ψευδή στοιχεία. Συντέλεσε με την πρωτοφανή αυτή πράξη του στον κλονισμό της παιδαγωγικής αυτοτέλειας του σχολείου, διέσυρε στα ανακριτικά Γραφεία όλους τους εκπροσώπους του σχολικού θεσμού (Προϊστάμενο Εκπαίδευσης, Διευθυντή σχολείου, Υποδιευθύντρια σχολείου, Πρόεδρο Μαθητικής Κοινότητας και συμμαθητές του) και αποδυνάμωσε το κύρος του σχολείου στη συνείδηση των συμμαθητών του. Όλα τα ανωτέρω, εξ αιτίας απύθμενου εγωισμού και αντισχολικής συμπεριφοράς, αφού, εκτός της αιτούμενης από τη μήνυση του καταδίκης των μηνυθέντων, απαιτεί και οικονομική αποζημίωση από το Δημόσιο δύο εκατομμυρίων (2.000.000) δραχμών με αποτέλεσμα η μήνυση του αυτή να φθάσει και στα Ιδιαίτερα Γραφεία των Υπουργών (...) με αποτέλεσμα να μειωθεί και να κλονισθεί βαρύτατα η προς τα έξω καλή φήμη του Σχολείου του. Η διαγωγή του ως άνω μαθητή μειώθηκε σε επίμεμπτη κατά μερίση πλειοψηφία των μελών του Συλλόγου (...). Επειδή, όπως προκύπτει από την ως άνω αιτιολογία, δύο είναι οι λόγοι για τους οποίους εξαρτήθηκε η διαγωγή του υιού των αιτούντων ως επίμεμπτος : α) διότι «επιμωρήθη» για πολλές και διάφορες πράξεις και παραλείψεις του, όπως αυτές αναφέρθηκαν παραπάνω και β) διότι «εμήνυσε» τον Γυμνασιάρχη και την Καθηγήτρια Αγγλικών. Η αιτιολογία αυτή κατά το δεύτερο σκέλος της είναι απόρροια πλήν της περί τα πράγματα στην οποία υπέπεσε ο Σύλλογος των Διδασκόντων, διότι, όπως προκύπτει από το αντίγραφο της εγκλήσεως (για εξύβριση και συκοφαντική δυσφήμιση) το οποίο υπάρχει στη δικογραφία, την έγκληση αυτήν υπέβαλαν οι γονείς του μαθητού, ως ασκούντες την γονική μέριμνα, και όχι ο ίδιος ο μαθητής και ίσως θα μπορούσε και ο ίδιος να την υποβάλει κατ' άρθρον 118 §2 του Ποινικού Κωδικού και, συνεπώς, δεν είναι επιτρεπτό να καταλογισθεί στο μαθητή, σύμφωνα με τις προπαρατεθείσες διατάξεις, η ενέργεια αυτή των γονέων του, οι οποίοι άλλωστε και πρωτοστάτησαν στην υποβολή σωφειάς αναφορών και καταγγελιών κατά του Διευθυντού του σχολείου, εγκρίνοντας και αυτοί την άρνηση του υιού τους να απαγγείλει την προσευχή (βλ. τα σχετικά έγγραφα στον φάκελλο της υποθέσεως). Συνειπώς, το σκέλος τούτου της αιτιολογίας είναι πεπληρωμένο και δεν μπορεί να στηριχθεί την προσβαλλομένη πράξη. Εξ άλλου, το πρώτο σκέλος της αιτιολογίας αναφέρεται στην διά της μνημονευθείσης πράξεως του Διευθυντού του σχολείου τιμωρία του υιού των αιτούντων με διήμερη αποβολή για περισσότερες της μιας πράξεις και παραλείψεις. Η πράξη αυτή του Διευθυντού, αν και αποτελεί εσωτερικό μέτρο που αποβλέπει στην διατήρηση της πειθαρχίας στην μαθητική κοινότητα, στερούμενη, αυτή καθ'εαυτήν, κατά τα ήδη κριθέντα (ΣΤΕ 1821/1989 κ.α.); εκτελεστού χαρακτήρα συνιστά πάντως το ένα από τα δύο ερείσματα της προσβαλλομένης πράξεως παραδεκτώς ελεγχόμενη, συνεπώς, ως προς την νομιμότητα της αιτιολογίας της, για να μην παραμείνει, στην αντίθετη περίπτωση, απροστάτευτος ο μαθητής. Όπως δε αναφέρεται στην πράξη αυτή, ο υιός των αιτούντων τιμωρήθηκε για διάφορες πράξεις αλλά και διότι: «αρνήθηκε επιμόνωας και χωρίς δικαιολογία να απαγγείλει την προσευχή». Εν όψει τούτων, ο Διευθυντής του σχολείου, ωφείλει, σύμφωνα με όσα ήδη εξετέθησαν να ερευνήσει οικοθεν τους λόγους, θρησκευτικούς ή άλλους, για τους οποίους ο υιός των αιτούντων αρνήθηκε να απαγγείλει την προσευχή, ώστε να ενεργήσει

αναλόγως, σύμφωνα επίσης με όσα έχουν ήδη εκτεθεί. Τέτοια όμως έρευνα δεν προκύπτει ότι έλαβε χώρα εν προκειμένω και, συνεπώς, υπό τις συνθήκες αυτές, η άρνηση του υιού των αιτούντων για την δημόσια απαγγελία της προσευχής, δεν μπορούσε, αυτή και μόνη, να αποτελέσει νόμιμο αιτιολογικό έρεισμα για την επί διήμερο αποβολή του και άρα, περαιτέρω έρεισμα της προσβαλλόμενης πράξεως, η οποία, ως μη νομίμως αιτιολογημένη, πρέπει να ακυρωθεί, κατά τα βασίμως προβαλλόμενα, διότι δεν είναι γνωστό ποίον περιεχόμενο θα είχε η απόφαση του Συλλόγου των Διδασκόντων εάν οι διδάσκοντες εγνώριζαν ότι το αιτιολογικό έρεισμα το οποίο επικαλέστηκαν για να μειώσουν την διαγωγή του υιού των αιτούντων, έπασχεν, υπό τις εκτεθείσας συνθήκες, κατά τα δύο ως άνω σημεία.

A. ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

Μαθητής της Γ τάξης γυμνασίου συμπεριφέρθηκε απρεπώς προς την καθηγήτρια Αγγλικών, διατάρασε την διδασκαλία των θρησκευτικών και αρνήθηκε να απαγγείλει τη σχολική προσευχή. Για τη συμπεριφορά του αυτή ο Γυμνασιάρχης, του επέβαλε διήμερη αποβολή από τα μαθήματα. Ύστερα από αυτό οι γονείς του μαθητή υπέβαλαν έγκλιση κατά του Γυμνασιάρχη και της καθηγήτριας των Αγγλικών για συκοφαντική δυσφήμιση. Στο τέλος του σχολικού έτους ο σύλλογος των καθηγητών χαρακτήρισε την διαγωγή του μαθητή ως «επίμεμπτη» λόγω του ότι: α. τιμωρήθηκε κατά τη διάρκεια του έτους με διήμερη αποβολή και β. μήνυσε το διευθυντή του σχολείου και την καθηγήτρια του. Οι γονείς του μαθητή προσέβαλαν στο ΣΤΕ την απόφαση του συλλόγου.

B. ΑΠΟΦΑΣΗ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ

α. Το ΣΤΕ για την έκδοση της απόφασης στηρίχθηκε στα άρθρα 13 (κατοχύρωση δικαιώματος θρησκευτικής ελευθερίας) και 16παρ2 του Συντάγματος (δικαίωμα στην παιδεία και ανάπτυξη θρησκευτικής συνείδησης των ελληνοπαίδων). Μνημονεύει το άρθρο 9 της σύμβασης της Ρώμης για τα ανθρώπινα δικαιώματα που κατοχυρώνει τη θρησκευτική ελευθερία και το άρθρο2 του Α προσθέτου πρωτοκόλλου της ίδιας σύμβασης που εξασφαλίζει το δικαίωμα των γονέων να αναθρέψουν τα παιδιά τους σύμφωνα με τις δικές τους πεποιθήσεις. Το δικαστήριο βάσει των παραπάνω άρθρων δέχτηκε πως όποιος έχει πρόβλημα θρησκευτικής συνείδησης έχει το δικαίωμα να το δηλώσει στο διευθυντή του σχολείου και έτσι να μην απαγγείλει την προσευχή, να μην μετάνοι στον εκκλησιασμό και να μην παρακολουθήσει το μάθημα των θρησκευτικών. Τη δήλωση αυτή μπορούν να την κάνουν και οι γονείς του μαθητή. Ακόμη όμως και αν ο Μαθητής αρνηθεί χωρίς λόγο να συμμετέχει στο μάθημα των θρησκευτικών και την απαγγελία της προσευχής ο διευθυντής του σχολείου οφείλει να διεξάγει σχετική έρευνα για να διαπιστώσει εάν είναι δικαιολογημένη η άρνηση του μαθητή. Επιπλέον το ΣΤΕ δέχεται ότι σχετικά με το συγκεκριμένο πρόβλημα της προσευχής ο μαθητής αν έχει ειδικό πρόβλημα, πχ δυσαρθρία ψυχολογικά προβλήματα κτλ, τότε ο διευθυντής οφείλει και πάλι να προβεί στη σχετική έρευνα και να ενεργήσει αναλόγως.

β. Ως προς την προσβαλλόμενη πράξη το ΣΤΕ για την έκδοση της απόφασης έκανε αξιολόγηση των δυο λόγων στους οποίους η πράξη στηρίχθηκε: α) ότι ο μαθητής τιμωρήθηκε με διήμερη αποβολή για τις πράξεις του, β) ότι «εμήνυσε» το γυμνασιάρχη και την καθηγήτρια αγγλικών. Για το δεύτερο λόγο θεώρησε το δικαστήριο ότι αποτελεί πλάνη περί τα πράγματα στην οποία υπέπεσε ο σύλλογος των διδασκόντων για την έγκλιση που επέβαλαν οι γονείς του μαθητή κι όχι ο ίδιος, αν και θα μπορούσε κατ'άρθρον 18παρ2 του ΠΚ να το κάνει. Συνεπώς, δεν πρέπει να καταλογιστεί η πράξη των γονέων του εις βάρος του μαθητή και άρα το σκέλος αυτό της αιτιολογίας δεν μπορεί να στηρίξει την προσβαλλόμενη πράξη. Ως προς το πρώτο σκέλος της αιτιολογίας έκρινε το ΣΤΕ πως αν και η αποβολή αποτελεί εσωτερικό μέτρο τάξης και στερείται εκτελεστού χαρακτήρα, συνιστά παρά ταύτα έρεισμα προσβαλλόμενης πράξης που ελέγχεται παραδεκτά ως προς τη νομιμότητα της γιατί αλλιώς ο μαθητής θα έμενε απροσπάτετος. Επειδή, όπως αναφέρθηκε παραπάνω στην υπό α παράγραφο αν και ο γυμνασιάρχης οφείλει να διεξάγει έρευνα για να διαπιστώσει αν η άρνηση του μαθητή να συμμετέχει στις θρησκευτικές εκδηλώσεις του σχολείου είναι δικαιολογημένη, παρόλα αυτά δεν το έκανε και γι αυτό και ο λόγος αυτός δεν μπορεί να στηρίξει την προσβαλλόμενη πράξη.

γ. Το ΣΤΕ για όλους τους παραπάνω εκτιθεμένους λόγους ακύρωσε την προσβαλλόμενη πράξη ως μη νομίμως αιτιολογημένη.

Γ. ΣΧΟΛΙΟ ΕΠΙ ΤΗΣ ΑΠΟΦΑΣΗΣ

Το δικαίωμα αποχής από τις θρησκευτικές σχολικές εκδηλώσεις πρέπει να αναγνωρίζεται μόνο σε αυτούς που έχουν λόγους θρησκευτικής συνείδησης (άθεοι, ετερόδοξοι, ετεροθρησκοί). Από τη διατύπωση της απόφασης συνάγεται ότι δεν δικαιούται ορθόδοξος μαθητής να απόσχει από μάθημα θρησκευτικών για οποιοδήποτε λόγο. Η δήλωση για τη διαφορά των θρησκευτικών πεποιθήσεων του μαθητή πρέπει να γίνεται είτε από τον ίδιο είτε από τους γονείς του, πρέπει να είναι σπουδαία και ειλικρινής, όπως απαιτεί και το άρθρο 138ΑΚ, να αποδεικνύεται δε από πρόσφορα στοιχεία. Ο διευθυντής οφείλει να ερευνήσει αν η δήλωση είναι σοβαρή οφείλει όμως να διενεργήσει έρευνα ακόμη και αν ο μαθητής δε συνοδεύει την άρνηση του για συμμετοχή στις θρησκευτικές εκδηλώσεις με ανάλογη δήλωση. Βέβαια θα μπορούσε να αμφισβητηθεί το κατά πόσο η σχετική έρευνα από τον διευθυντή του σχολείου είναι υποχρεωτική ή εάν αντιθέτως η δήλωση του μαθητή ή των γονέων του θα πρέπει να γίνεται άνευ ετέρου αποδεκτή. Στην κρινόμενη περίπτωση το ΣΤΕ ακύρωσε την προσβαλλόμενη πράξη, ακριβώς επειδή ο γυμνασιάρχης δεν είχε διενεργήσει έρευνα για να διαπιστώσει τους λόγους «θρησκευτικούς ή άλλους» και να ενεργήσει στη συνέχεια «αναλόγως».

Λήμματα: θρησκευτική ελευθερία, ανεξιθρησκία, θρησκευτική προσευχή

Άρθρα Σ: 13, 16παρ2

Επιμέλεια: Σπύρος Μπάκας

Δημοσίευση: Νομικό Βήμα, τόμος 43 σελ 295 κ.ε.